

Selv i autoritære regimer er vold situationsbestemt

Når de gode og de onde støder sammen på skærmen hjemme i vores stuer, er der almindeligvis tale om vold mellem to nogenlunde lige stærke parter. Netop denne ligestilling giver slåskampene intensitet og efterlader os på kanten af vores stol. Ifølge den amerikanske sociolog, Randall Collins, er kompetent vold mellem ligestillede parter dog en myte, der er opstået ved, at de fleste af os kun yderst sjældent konfronteres med vold i vores dagligdag. Fremkomsten af smartphones og CCTV har imidlertid medført, at voldelige situationer i stigende grad optages som video. Undersøger man volden gennem sådanne videoer bliver det tydeligt at vold normalt er begrænset til situationer, hvor voldsudøveren har mulighed for at indtage en dominerende position overfor sit offer. Voldsudøvelse vanskeliggøres, ifølge Collins, af vores naturlige tendens til at forbinde os med de folk vi står ansigt til ansigt med. Derfor ser man ofte, at den voldsudøvende udser sig et offer, der lader sig dominere ved at vende ansigtet væk eller at den voldsudøvende simpelthen undgår øjenkontakt med ofret. Hvis offeret råber, har en rank holdning og bevarer øjenkontakten har gerningsmanden sværere ved at dominere situationen – hvorfor volden således kan forhindres.

I min Ph.d. undersøgte jeg om Collins' idéer også kunne bruges til at forstå voldsudøvelse i autoritære regimer, hvor politi og militær følger ordrer om at udøve vold mod eksempelvis demonstranter. For at undersøge dette, gennemgik jeg hundredvis af videoer fra Bahrain, Tunesien og Syrien af situationer med vold og ikkevold på YouTube og udvalgte 59, der var særligt velegnede til analyse, fordi både politi og demonstranter var synlige. Derudover rejste jeg til Bahrain, Tunesien og den syriske grænse for at interviewe de aktivister og journalister, der havde deltaget i eller observeret demonstrationer under det arabiske forår, og deltog sågar selv i en demonstration i Bahrain iført niqab. Under de i alt 50 interviews, jeg foretog på mine rejser, præsenterede jeg mine kilder for billeder og videoer fra demonstrationer, fordi det hjalp dem til bedre at italesætte de specifikke situationer af vold og ikkevold, de havde været vidner til.

Ifølge Collins kan vold som sagt kun opstå, hvis voldsudøveren kan dominere offeret og/eller undgå direkte konfrontation med offeret. På baggrund af min kvalitative dataindsamling, relateret til episoder opstået under det arabiske forår, fandt jeg frem til fem måder, hvorpå en voldsudøver (det være sig politi eller demonstranter) kunne komme til at dominere en situation og/eller undgå direkte konfrontation med offeret og dermed udøve vold: (1) ved at angribe offeret på lang afstand, (2) bagfra, (3) ovenfra, (4) om natten eller (5) fra et køretøj.

Enkelte videoer viser også situationer hvor vold ikke opstår, fordi demonstranten opretholder øjenkontakt med politiet og har en stolt eller vred kropsholdning, og dermed ikke lader sig dominere. Denne viden kan være relevant for demonstranter for at forme situationer, hvor politivold er vanskeligt. I det følgende vil jeg komme med en række eksempler på de fem måder, hvorpå regimet og demonstranterne under det arabiske Forår, formåede at dominere situationen og/eller undgå øjenkontakt og dermed udøve vold.

Angreb bagfra

Ved at angribe bagfra eller langt fra undgår voldsudøveren øjenkontakt med modstanderen. Særligt i Bahrain og Tunesien under det arabiske forår angreb politiet ofte demonstranterne efter de havde affyret tåregas og dermed fået folk til at løbe væk. Tåregas muliggjorde altså her et angreb bagfra. På billedet nedenfor angriber politiet i Tunesien en gruppe demonstranter, mens de løber væk.

Jeg fandt ingen videoer, hvor demonstranter blev skudt mens de løb direkte *imod* politiet, men derimod mange videoer, hvor folk blev angrebet bagfra, mens de løb væk. Et godt eksempel er en video fra Bahrain, hvor en demonstrant løber mod en pansret mandskabsvogn og sætter et flag på forsiden af køretøjet. Politiet har rig mulighed for at skyde efter ham eller kører ham ned, da han fumler med at sætte flaget fast på køretøjet – men først da han vender om og løber væk, bliver han skudt bagfra.

Angreb ovenfra/ langt fra

En anden måde at undgå direkte konfrontation med offeret er, som nævnt, at angribe fra lang afstand eller ovenfra. Mange angreb, særligt i Tunesien og Syrien, blev fortaget af snigskytter, der for eksempel skød fra et tag. Ligeledes blev demonstranter ofte angrebet på lang afstand, mens de bevægede sig mod et sted, der var beskyttet af politiet. Mange videoer vidner om, at demonstranter oftest blev angrebet allerede når de var 200 meter væk fra politiet eller militæret. Et eksempel på dette er en video, der viser en gruppe demonstranter fra Bahrain nærme sig hæren. De synger "fredelig, fredelig" og går med deres hænder i luften for at vise, at de er ubevæbnede. Da de er omkring 200 meter fra sikkerhedsstyrkerne, bliver de skudt mange gange og fire mennesker falder, mens resten løber skrigende væk. Ikke kun politi og militær, men også demonstranter, angreb i nogle tilfælde ovenfra – eksempelvis kastede tunesiske demonstranter sten mod politiet fra deres tage.

Angreb på isolerede ofre

En måde at dominere modstanderen er også at angribe isolerede eller "svage" ofre, der for eksempel ligger ned eller er afskåret fra resten af gruppen. Mange videoer viser situationer, hvor flere politimænd angriber isolerede demonstranter, folk der er faldet og sågar i nogle tilfælde folk der, efter alt at dømme, allerede er døde. Nedstående billede viser tre mænd fra Ben Ali regimet, der angriber en demonstrant.

Angreb fra et køretøj

Adskillige videoer viser hvordan demonstranter, men også i enkelte tilfælde politiet, angribes fra et køretøj – eksempelvis tanks, bevæbnede mandskabsvogne, almindelige biler eller motorcykler. I Bahrain mener aktivister ligefrem, at det er en taktik fra regimets side, at køre demonstranter ned, hvilket bekræftes af de mange videoer af dette. Køretøjer muliggør voldsudøvelse dels fordi gerningsmændene kan undgå direkte kontakt med offeret, og dels fordi det kan hjælpe dem til at dominere situationen, for eksempel gennem høj lyd fra motorcykler.

Angreb om natten

En femte måde hvorpå voldsudøvelse muliggjordes under det arabiske forår i Bahrain, Tunesien og Syrien var gennem de mange angreb om natten. I mange tilfælde ventede politiet med at angribe en demonstration til det blev mørkt, og ifølge flere aktivister var demonstrationerne om natten også mere voldelige. En af grundene til denne øgede vold er, at mørke gør det vanskeligere at se modpartens ansigt og det bliver dermed lettere at angribe.

Når vold ikke sker

I enkelte tilfælde forhindres vold, fordi det potentielle offer ikke lader sig dominere. Særligt en kvindelig aktivist fra Bahrain, Zainab al Khawaja, har flere gange undgået at blive angrebet, fordi hun har bevaret roen, en stolt kropsholdning og øjenkontakt med politiet. Dette er ikke kun foreviget på video, men blev også bekræftet i mine interviews med Zainab og hendes søster. En anden video fra Bahrain viser en situation, hvor vold undgås. Her står en mand foran politiet med Koranen i hænderne og råber: "Kom så – skyd mig! Skyd mig, hvis I tør! ". Manden kaster Koranen ned mellem sine ben og fortsætter med at råbe og vifte vredt med sine arme i luften. Når en politimand forsøger at nærme sig ham, intensiveres hans skrig og politimanden trækker sig tilbage. En anden politimand nærmer sig manden med Koranen, hæver hånden og skal lige til at slå ham med en knippel, men sænker den, da demonstranten fortsætter med at råbe og hæve armene i vrede. Her vanskeliggøres voldsudøvelsen altså af, at manden med Koranen dominerer situationen og "gør sig større" både i kropsholdning, og med sine råb og fagter.

Demonstranter kan således undgå at blive angrebet, hvis de kigger politiet i øjnene og med ord og kropsholdning ikke lader sig dominere. Det er dog ofte ikke muligt for demonstranter at opretholde en stolt kropsholdning og øjenkontakt med politiet, fordi politiet har så mange midler til at angribe demonstranter på lang afstand eller få dem til at løbe væk, dukke sig eller krybe sammen – for eksempel ved brug af tåregas eller lydbomber.

Voldens egendynamik

Hvis dominans er en forudsætning for vold, skulle man tro at vold oftest er en envejs-handling. Hvis et offer er blevet angrebet i et svagt øjeblik, skulle man tro at de herefter var ude af stand til ”slå igen”. Men i adskillige videoer fra Bahrain, Tunesien og Syrien besvarer politi og demonstranter hinandens angreb. For eksempel viser en video fra Bahrain en situation, hvor en demonstrant kaster sten mod en flok politimænd, hvorefter han løber helt tæt på dem og bliver skudt i ansigtet. Herefter angriber de øvrige demonstranter politiet med alt, hvad de kan finde i nærheden af sten, skraldespande og skrald mod politiet. Her ser det ud til, at dynamikkerne, der gør voldsudøvelse vanskelig, til en vis grad ophører, når først volden er sat i gang. Vold er altså vanskeligt at igangsætte, men er man netop blevet angrebet, kan det formentlig være ligeså vanskeligt ikke at angribe tilbage, såfremt man ikke er helt paralyseret af angrebet.

Denne dynamik kan genfindes i vores almindelige hverdagskonflikter. Som oftest forsøger vi at undgå konflikter, taler pænt til hinanden og ignorerer måske irriterende udsagn og handlinger fra vores omgivelser. Men når vi først får taget huld på en konflikt, kommer alle de ting, vi er irriterede over, op til overfladen – og vi besvarer modpartens anklager med tilsvarende anklager og verbale angreb. Vold er vanskeligt, fordi det bryder dynamikken i almindelig omgang med andre mennesker, men når først volden er i gang, får den en egendynamik og rytme af angreb og modangreb – lidt ligesom en dans, en god samtale eller et skænderi – som kan være vanskelig at rulle tilbage. Også denne viden kan være nyttig for demonstranter, der gennem træning kan lære ikke at besvare angreb med modangreb, såfremt de ønsker at følge en ikkevoldelig strategi.